

433. KÁROLYI MIHÁLY MOLNÁR ERIKHEZ

(Párizs, 1948. március 11.)

Tárgy: A francia külpolitika a közép- és kelet-európai államokkal szemben

Bizalmas értesülés szerint amerikai részről a közelmúltban interveniáltak a francia kormánynál, ne adja ki Magyarországnak az ausztriai francia zónában a francia megszálló erők által feltalált és lefoglalt, és jelenleg a Banque de France őrzetében lévő 56 láda aranyat és ékszer („or non-monétaire”).¹ A Quai d'Orsay-n az amerikai intervenciót elhárították.

Indokolásul rámutattak arra, hogy egyrészt az arany és ékszer visszaadására vonatkozólag már megállapodást létesítettek a magyar kormánnyal a legutóbb Párizsban letárgyalt pénzügyi egyezmény keretében, másrészt pedig nem akarják gazdasági vonatkozásban is terhelni a közép- és kelet-európai államokkal politikai vonalon amúgy is már erősen megromlott viszonyukat. Hangsúlyozták, hogy Franciaországnak egyrészt nagy szüksége van arra, hogy fenntartsa kereskedelmi kapcsolatait fentnevezett államokkal, és nem hajlandó magát gazdaságilag izolálni akkor, amidőn még az Észak-Amerikai Egyesült Államok is, de főleg Anglia igen élénk kereskedelmi kapcsolatot tartanak fenn a „vasfüggöny mögötti” országokkal. A Quai d'Orsay ezenkívül rámutatott arra is, hogy Franciaország viszonya úgy Szovjet-Oroszországgal, mint a többi kelet-európai állammal az utóbbi időben már annyira megromlott politikai, és pedig elsősorban francia belpolitikai okokból kifolyólag, hogy jelenleg ügyelni kíván arra, hogy e viszony ne mérgesedjék el véglegesen. A franciaországi belpolitikai helyzet alakulásának megfelelően ismét sor kerülhet arra, hogy a kelet- és közép-európai államok polgárai ellen újabb intézkedéseket fognak foganatosítani (kiutasítás, egyesületek feloszlása stb.), amely esetben ez a viszony úgyszólván újabb súlyos megterhelésnek lesz kitéve.

Fenti információ egybevág és megerősíti azon hasonló értesüléseimet, amelyekről 19. és 26. számú politikai jelentéseimben számoltam be,² és amelyek értelmében a Quai d'Orsay volt az, amely az elmúlt hónapban keletkezett francia-lengyel diplomáciai feszültség enyhítésére mérsékleltre intette a francia belügyminisztériumot az itteni lengyel állampolgárokkal szemben való eljárásában.

PIL 283. f. 12/109. ó. e. (egykorú másolat)

¹ „Nem pénz jellegű arany” (francia).

² L. e. kötet 415., 420. sz. levelét, valamint jegyzeteiket.

434. KÁROLYI MIHÁLY MOLNÁR ERIKHEZ

(Párizs, 1948. március 11.)

Tárgy: Az amerikai politikai helyzet; az amerikai szakszervezetek és a nemzetközi munkásmozgalom

A Fédération Syndicale Mondiale¹ egyik vezető tisztviselője nemrégiben hivatalos látogatást tett az Egyesült Államokban, hogy az ottani szakszervezeti kérdést tanulmányozza. Hazaérkezése után értékes információkat adott ottani tapasztalatairól.

Az amerikai sajtó antikommunista és szovjetellenes hisztériája határtalan, és általában a hangulat odaát nagyon nyomott. Informátorunknak New Yorkba való megérkezé-

sekor a legkülönbözőbb kérdéseket tették fel az ottani hatóságok. A többi között azt, hogy melyik pártra szavazott a legutóbbi francia választásokon, amire ő azt felelte, hogy Franciaországban a szavazás titkos. Ott-tartózkodása alatt állandóan két detektív kísérgette, és három olyan amerikai szakszervezeti embert, akikkel tárgyalásokat folytatott, még ottléte alatt internáltak. Ennek ellenére a legalaposabban áttanulmányozta az amerikai szakszervezeti kérdést és az ezzel kapcsolatos problémákat. Az amerikai szakszervezetek – a CIO erősebben, az American Federation of Labor² kevésbé – két részre szakadt. A harc két főkérdés körül folyik. Az egyik Wallace harmadik pártjának támogatása vagy ellenzése, a másik a Marshall-terv. Hozzávetőleges megállapítás szerint a CIO egy-negyed része és az AFL 10 százaléka felsorakozott Wallace mögé és ellenzi a Marshall-terv mai formáját. A CIO-ban különösen az Electrical Workers Union és a National Maritime Union erősen baloldali. Ugyancsak erős a baloldal a CIO Los Angeles-i és New York-i regionális szervezeteiben. Ez az erős baloldali kisebbség nagyon tevékeny és féltékenyen őrködik az egyes helyi és szakmai szervezetek autonómiája felett. Ez az autonómia amerikai szakszervezeti hagyomány. Ezzel szemben a CIO vezetősége Philippe Murrayval az élén, arra törekszik, hogy a federatív jelleget megszüntesse és centralizálja a szakszervezeteket. Így érték el azt, hogy a központban megfelelő többségre tettek szert és hivatalosan állást foglaltak Wallace harmadik pártja ellen. A kisebbség viszont továbbra is ragaszkodik ahhoz, hogy mindenegyes regionális és szakmai szervezet és mindenegyes szakszervezeti tag önálló véleményét mondhasson. Nem tagadják meg a központtól azt, hogy bizonyos rokonszenveket nyilvánítson, de vitatják a központnak azt a jogát, hogy minden szakmai és regionális szervezetre kötelező érvényű határozatokat hozhasson. Ekörül természetesen nagy harc folyik és Murrayék éppen ezért visszahívták Harry Bridgest, a Los Angeles-i helyi szervezet vezetőjét.

A Wallace harmadik pártja körüli harcok szoros összefüggésben állnak a Marshall-terv körüli harccal. Mint ismeretes, Philip Murray és Európába küldött ügynöke, James Carey teljes erővel támogatják a Marshall-tervet, és ki tudtak csikarni egy olyan általános határozatot, amely az ő politikájuknak hivatalosan is hangot adott. Mindketten teljesen a katolikus egyház befolyása alatt állnak. Az ellenzék megítélése szerint az ő politikájuk egy fait accompli politika. A CIO központjának azt az érvelését, hogy a Marshall-tervet a munkásság támogatja és tulajdonképpen a Wall Street van ellene, a leghatározottabban megcáfolták, mert hiszen a hírhedt Harriman-bizottságban, amely az egész Marshall-tervet kidolgozta és tető alá hozta, 80 százalékban a monopolok, trösztök és kartellek emberei foglaltak helyet, míg a munkásosztályt mindössze a bizottság három százaléka képviselte. A CIO ellenzéke mindenekelőtt azt követeli, hogy a Marshall-terv újjáépítési segélyeit az UNO ellenőrizhesse és ossza szét, követeli továbbá azt, hogy minden magánérdekeltséget küszöböljenek ki a terv végrehajtásából, valamint hogy ebből a segélyből Németországot ne építsék újjá. Ugyancsak követeli a CIO ellenzéke, hogy a segélyben elsősorban azok az országok részesüljenek, amelyekben a háború legjobban pusztított, és hogy a szétosztás az európai gazdasági élet összérdekeinek megfelelően történjék.

Ezek a követelések nagyjában megfelelnek Wallace elgondolásainak. Ezeknek a je-gyében folytatják a szakszervezetek és Wallace a harcot az amerikai imperialista törekvések ellen. Kétségtelenül megállapítható, hogy Wallace mozgalma a tömeghisztéria ellenére erősödött. A féktelen sajtócampagne ugyan nyomott hangulatot teremtett, de ugyanakkor bizonyos fokig visszafelé sült el, mert felidézte a háború rémét és felszínre hozta a tömegek békevágyát. Ez a békevágy inkább emocionális, mint tudatos, és ideológiai szempontból határozatlan körvonalú, mégis a politikai életben is kezd éreztetni hatását. Informátorunknak módjában volt beszélni Wallace alelnökjelöltjével, Taylerral

és legfőbb szervezőjével, John Apttal. Az előbbi rendkívül derülátó és győzelmet jósol, az utóbbi sokkal óvatosabb, de nem tartja teljesen kizártnak a győzelmet. Informátorunk szerint valószínűleg John Apt áll közelebb az igazsághoz, aki azonban arra is rámutatott, hogy amennyiben Wallace meg tudja szerezni a szakszervezetek 20 százalékát, még veresége esetén is teljesen megváltoztathatja az amerikai politikát, annál is inkább, mert a demokrata párt teljes felbomlásban van. A szakszervezeti mozgalom erősödése, a szakszervezeti baloldal előretörése sok, ma még habozó elemet hozhat át Wallace táborába, aki a szervezett munkásság erejére támaszkodva még egy reakciós republikánus elnök politikáját is ellensúlyozhatja, különösen, ha a demokrata párt részeire bomlik. A demokrata pártban jelenleg négy frakció küzd egymással. Ezek közül az első egyre nagyobb rokonszenvvel fordul Wallace felé. (Jelenleg még Taylor alelnökjelölt is tagja maradt a demokrata pártnak.) Ezt a csoportot így ő maga is befolyásolni tudja. A második csoport a roosevelti New Deal végrehajtóiból áll. Ennek a kevés számú intellektuelből összetevődő csoportnak az élén maga Mme. Rooseveltt vezérekedik. Befolyásuk gyenge, mert a belpolitikai haladó szellemű ideológiát antikommunizmussal keverik, s így senkinek sem kellene. (Lásd a bronxi választást.) A harmadik csoport maga Truman és környezete. Ez a párt jobbközép szárnya, amelynek egyszerre kell megküzdenie a baloldallal és a jobboldali déli demokratákkal. Az utóbbiak különösen a négerkérdésben támadják Trumant, és már azon a ponton vannak, hogy elhagyják a pártot, ha Truman helyett nem kapnak egy másik jelöltet. A republikánusok körében még mindig nincs döntés arról, hogy a sok lehetséges jelölt (Stassen, Dewey, Taft, Vandenberg, Mac Arthur) között ki lesz a végleges jelölt. Informátorom szerint amíg Dewey és Taft félreérthetetlen reakciósok és Vandenbergről tudják, hogy a vonala kb. azonos a Marshalléval, addig Stassen, éppen mert nem ismerik megfelelően, nagyon veszélyes. Ugyanis belpolitikai szempontból liberálisnak tartják, és így olyan szavazókat is megnyerhet, akik egy reakciós republikánus jelöltet nem támogatnának, holott külpolitikai szempontból a legféltetlenebb antikommunista politika híve.

Az amerikai belpolitika alakulása különösen az elnökválasztás kapcsán döntő hatással lesz az elkövetkező amerikai külpolitikára. Informátorunk véleménye szerint az amerikai szakszervezeti vezetőkkel és baloldali politikusokkal folytatott tárgyalásai alapján a béke ügye elsősorban attól függ, hogy mennyiben tud a baloldal a szakszervezetekben még nagyobb erőre kapni. Kétségtelen, hogy az amerikai munkásság elégedetlen. A Labour-Research hivatalos adatai alapján a megélhetési költségek az utolsó hat hónapban 8%-kal emelkedtek az Egyesült Államokban, és ugyanakkor a nagy részvénytársaságok profitja állandóan emelkedik. Mindez azonban csak tünet és ok az elégedetlenségre. Az amerikai munkástömegek ideológiai fegyverzete nagyon gyenge, s ha érzik is azt, hogy a háborúra uszító sajtónak nincs igaza, annak a sajtónak a mérgező hatását nem szabad lekicsinyelni, mert ha a keresztsháborúra nem is tudja megnyerni ezeket a tömegeket, ideológiailag feltétlenül megzavarja őket. Éppen ezért informátorunknak az a meggyőződése, hogy a lehető legtevékenyebben ki kell építeni az európai és amerikai munkásmozgalmak közötti kapcsolatokat. Ez a feladat elsősorban a szakszervezetekre hárul, amelyeknek megfelelő propagandaanyaggal kell ellátniok az amerikai baloldali szakszervezeteket, hogy az ottani munkástömegeket ideológiailag megerősítsék. Minden erővel fel kell venni a harcot a vezényszóra üvöltő amerikai sajtó ellen. A kapcsolatok kiépítését szakmai alapon kell megkezdeni. Például a magyar vasas szakszervezetnek fel kell vennie az érintkezést a CIO vasas szakszervezetével stb. Ezenkívül fokozni kell az összejövetelek, kongresszusok, konferenciák megtartását, és ezekre meg kell hívni a megfelelő amerikai szakszervezeti képviselőket; lépten-nyomon ürügyet kell keresni az ilyen konferenciák, kongresszusok megtartására. Ebben a munkában a Fédération

Syndicale Mondiale keretébe tartozó valamennyi európai szakszervezetnek közre kell működni, sőt a munkát koordinálni kell.³

Tisztelettel kérem Miniszter Urat, hogy e jelentésemet speciális tartalmánál fogva esetleg a Magyar Szaktanács vezetőségéhez is juttassa el.

PIL 283. f. 12/109. ó. e. (egykorú másolat)

¹ Szakszervezeti Világszövetség.

² CIO (Congress of Industrial Organizations), AFL - a két nagy amerikai szakszervezeti szövetség az 1940-es években. Az egykor radikális AFL 1884-ben a 8 órás munkanap, majd május 1. megünneplésének kezdeményezője, az első világháború után szakított minden szocialista hagyományával, válaszul 1935-ben megalakult a baloldali és egyben a roosevelti politikát támogató CIO. 1948-ban azonban a CIO is alkalmazkodott Truman politikájához, majd 1955-ben egyesült az AFL-lel.

³ Ugyanaznap Károlyi még egy külön jelentést küldött a vietnami helyzetről. (L. uo.)

435. KÁROLYI MIHÁLY MOLNÁR ERIKHEZ

(Párizs, 1948. március 11.)

Tárgy: Mme Julien Huxley közlése egy magyarországi toborzással kapcsolatban SZIGORÚAN BIZALMAS!

Egy ebéd alkalmával Mme Julien Huxley, az UNESCO elnökének a felesége, elmesélte nekem, hogy a minap „egy nagyon megbízható” amerikai repülőtisztól, aki nemrégiben Budapesten járt, a következő furcsa történetet hallotta:

Az amerikai repülőtszert Budapesten egy magyar ismerőse moziba vitte, ahol az előadás megkezdése előtt valaki toborozni kezdett a Görögországban harcoló nemzetközi brigád számára. Felhívta a férfiak figyelmét arra, hogy a jelentkezők Belgrádban speciális nemzetközi egyenruhát kapnak, és minden jelentkezőnek a harc tartamára napi 80 forint zsoldot ígért, a harc befejezése után pedig napi 160 forintot.

Miután a történet rendkívül fantasztikusan hangzik és aligha tehető fel, hogy ilyen toborzás történt volna, kötelességemnek tartom ezt jelenteni, annyiival is inkább, mert olyan komoly és nem ellenséges beállítottságú személytől hallottam, mint Mme Julien Huxley. Könnyen feltehető, hogy a Mme Huxley által „nagyon megbízható”-nak mondott repülőtszert a magyar fordító vezette félre, mert Mme Huxley szerint a repülőtszert egy szót sem tud magyarul. Lehetséges, hogy a Görögországi Segélybizottság felhívásáról volt szó csupán és ezt a tiszt kísértője tudatosan elferdítette. Mindenesetre sajnálatos, hogy ilyen hírek, amelyek nyilván a feszültség növelését célozzák, még olyan körökig is eljutnak, mint az UNESCO közismerten békebarát elnökének a felesége.

MOL XIX-J-1-j 25. doboz 30/i (eredeti)

436. A PÁRIZSI MAGYAR KÖVETSÉG SZÓBELI JEGYZÉKE A FRANCIA KÜLÜGYMINISZTERIUMHOZ

(Párizs, 1948. március 21.)

Par une note du 17 Mars courant - dont copie ci-jointe - la Préfecture de Police à Paris a invité la Direction de la Maison Hongroise - 9. Square de Vergennes, Paris, XVe - à lui faire parvenir d'urgence, conformément aux dispositions du décret du 7 Février 1941, le plan de l'établissement en question, et à ne plus mettre à la disposition du